

Романова Н. В.,
*доктор філологічних наук, доцент,
 професор кафедри німецької та романської філології
 Херсонського державного університету*

СЕМАНТИЧНІ ВИЯВИ ЕМОТИВНОЇ ЛЕКСИКИ (НА МАТЕРІАЛІ РОМАНУ Ф. ДЮРРЕНМАТТА «DAS VERSPRECHEN»)

Анотація. Стаття присвячена дослідженню семантики емотивної лексики сучасної німецької мови в швейцарській літературі. Емотивна лексика постає як репрезентант базових емоцій людини й розглядається з позиції теорії диференціальних емоцій, запропонованої відомим американським психологом К.Е. Ізардом. Емоцію визначено як складний тернарний процес, що має нейрофізіологічний, нервово-м'язовий та чуттєво-переживальний аспекти. Зазначено відносну автономність емоцій, їх важливість для емоційної поведінки індивіда, його діяльності чи активності, організації думок і вчинків. Виявлено п'ять позитивних базових емоцій (радість, сором, подив, інтерес, провину) та чотири негативні – страх, горе, гнів, відразу, які утворюють своєрідний семантичний ланцюг із сильною позицією (емоція страху, емоція провини) та медіальною (емоція подиву). Встановлено провідні базові емоції – страх, подив, провину, які характеризуються реальною семантикою та уявною. Об'єктивація цих емоцій проінтерпретована в річищі морфології; з'ясовано, що емоція страху пов'язана з іменниками, дієсловами, прислівниками та прикметниками, емоція подиву репрезентована дієсловами, прислівниками, прикметниками та дієприкметниками, емоція провини апелює до прикметників та іменників. Сюди додається також процес спеціалізації, що втілено юридичними термінами. Узагальнена семантична парадигма аналізованих базових емоцій корелює з предметністю, дією, спрямованою на об'єкт (носія емоційного стану) та проти нього, оцінкою, якістю. Доведено, що завдяки семантиці емотивної лексики підвищується емотивна цінність художнього тексту, підсилюється образність та експресивність мовлення, розвивається асоціативне мислення адресата, а також здійснюється прагматичний вплив на реципієнта.

Ключові слова: базова емоція, іменник, прикметник, дієслово, прислівник, семантика.

Постановка проблеми. У словниковому складі будь-якої літературної мови є прошарок слів, що позначають емоції та почуття. Розмаїття теорій емоцій, зокрема філософських (Аристотель, Р. Декарт, І. Кант, Г. Лейбніц, Б. Спіноза та інші), психологічних (В. Вундт, Ч. Дарвін, В. Джемс, В. Кеннон, К. Ланге), психоаналітичних (Ж.-П. Сартр, З. Фройд, Е. Фромм, К.-Г. Юнг), когнітивних (М. Арнольд, Л. Фестінгер, С. Шехтер), базових (В. Мак-Дугалл, К.Е. Ізард, Р. Плачик), мотиваційних (Р. Ліпер, П. Янг), екліктичних (Ф. Джонсон, Дж. Кампос, К. Карвер, К. Оуглі), інформаційних (П.В. Сімонов), ціннісних (Б.І. Додонов), екзистенціально-аналітичних (А. Ленгле), імпліцитних (О.Ю. Бергфельд, В.П. Кохановський, А.А. Черниш та інші), лінгвістичних (Ю.Д. Аפרесян, А. Вежбицька, В.І. Шаховський), зумовлює різні підходи до дослідження емотивної лексики. Виокремлює морфологічний (В.Т. Косов, Н.М. Панченко), лінгвопси-

хологічний (О.О. Залєвська, О.О. Потєбня), психолінгвістичний (І.О. Мазірка, М.В. Остроумова), структурний (Ш. Баллі, К.А. Левковська), семантичний (В.Г. Гак, О.С. Кубрякова), структурно-семантичний (Т.М. Дридзе, А.М. Манзій), семантико-лінгвокультурологічний (Ю.І. Гамаюнова, В.І. Школяренко), структурно-семантико-прагматичний (Я.В. Гнезділова), функціональний (Т.М. Ніколаєва, С.Ю. Перфільєва), функціонально-семантичний (Н.І. Бойко, І.В. Чепуріна), системно-функціональний (А.Г. Файзулліна), структурно-функціональний (О.А. Штеба), структурно-семантико-етнолінгвокультурологічний (М.В. Гамзюк, Н.О. Григор'єва), лінгвокультурологічний (М.В. Маркіна, І.Б. Русакова), етимологічний (П.О. Селігей), концептуальний (О.Ю. Балашова, А. Вежбицька та інші), лінгвокогнітивний (Л.І. Белєхова, О.В. Євсєєва, Н.О. Золотова та інші), лінгвокогнітивно-лексикографічний (О.С. Сарбаш), семантико-когнітивний (С.В. Валіуліна, С.В. Гладь та інші), когнітивно-комунікативний (А.П. Мартинюк, І.І. Чесноков), комунікативно-дискурсивний (Л.Р. Безугла, М.Д. Городнікова), комунікативно-семіотичний (Т.Г. Ренц), системно-дискурсивний (О.В. Коптюрова), контрастивний (Н.А. Багдасарова, В.Н. Карловська та інші), аксіологічний (Л.К. Байрамова, Г.А. Багаутдінова), антропоцентричний (М.В. Піменова, Т.О. Трипольська), гендерний (О.В. Величко, Ю.І. Донченко), синхронно-діахронний (Л.А. Калімулліна, О.В. Тишина), польовий (О.О. Монастирська, О.В. Расточинська), перекладознавчий (Е.А. Вайгла, Н.В. Романова) тощо.

Незважаючи на істотні здобутки та яскраву наукову спадщину, питання семантики емотивної лексики сучасної німецької мови у швейцарській літературі залишається, на жаль, на периферії досліджень.

Мета статті. У статті ми спробуємо дослідити феномен у річищі теорії диференціальних емоцій [4], що передбачає виконання низки завдань: 1) здійснити пілотний огляд концепції базових емоцій, за К.Е. Ізардом; 2) укласти експериментальну картотеку емотивної лексики методом суцільного вибирання; 3) з'ясувати семантичні підтипи емотивної лексики в емпіричному матеріалі.

Виклад основного матеріалу. Для окреслення семантичного вияву емотивної лексики необхідно насамперед уточнити основні ідеї диференціальної теорії, яка є популярною на вітчизняних теренах, але по-різному трактованою.

Згідно з цією теорією, базова емоція – дуже складний емоційний процес, у якому беруть участь нейрофізіологічна система, нервово-м'язова та феноменологічна [4, с. 56–57]. Названі системи певною мірою автономні й незалежні та водночас співвідносяться і пов'язані одна з одною. Наприклад, емоція інтересу може перерости в емоцію подиву, а емоція подиву в емоцію страху. Для ілюстрованої ієрархії особливе значення має якість стимулу: що інтенсивніше стимул, то вища сила вияву емоції [4, с. 55–56].

Термін «базова емоція» має ряд синонімів, як-от: *фундаментальна емоція, первинна емоція* [1, с. 46; 5, с. 124], *уроджена емоція* [3, с. 16], що свідчить про неусталеність поняття [6, с. 18–30].

Критерії виокремлення феномена є, з одного боку, дискусійними (позиції №№ 1, 4), а з іншого – відкритими (позиції №№ 3, 5), і лише один критерій (позиція № 2) – «базова емоція проявляє себе за допомогою промовистої і специфічної конфігурації м'язових рухів обличчя (міміки)» – може бути підтверджено експериментально [1, с. 52–53]. «Складність у виявленні «чистих базових емоцій» за межами лабораторних розпізнавань експресії цих явищ акторами, – висновує далі Г.М. Бреслав, – слугує вагомим аргументом для зменшення кількості досліджень у цій галузі» [8, с. 22].

Дозволимо собі нагадати, що мімічні рухи стосуються скорочення м'язів обличчя, відображають емоційний стан людини, передають різноманітність «відтінків почуттів, оцінок, ставлення людини до подій і явищ життя», доповнюють та ілюструють емоційну комунікацію [7, с. 92]. Отже, встановити чіткі межі між базовими емоціями і так званими «небазовими», наприклад стеничними, астенічними [10, с. 204, 14], альтруїстичними (потреба в сприянні, допомозі іншим людям), комунікативними (потреба в спілкуванні), глоричними (потреба в самоствердженні й славі), праксичними (потреба в результативній господарській діяльності), пугнічними (потреба в безпеці, інтерес до боротьби), романтичними (потреба в незвичайному, таємничому, містичному), гностичними (потреба в пізнавальній гармонії), естетичними (потреба в ліричному переживанні), гедоністичними (потреба в тілесному комфорті та душевному), акізитивними (потреба в придбанні цінностей та їх володінні) [2, с. 21–30], інтелектуальними [7, с. 72] тощо, надзвичайно важко.

Базова емоція впливає на гомеостатичні процеси, перцептивні, когнітивні, моторні, поведінку людини, взаємодіє із драйвами (сигналами про потреби тіла). Її не можна розглядати лише як реакцію організму на певну ситуацію, оскільки вона сама є стимулом або причиною думок і вчинків людини [4, с. 57].

Розрізняють десять базових емоцій: п'ять позитивних – інтерес, радість, подив, сором, провина і п'ять негативних: горе, гнів, відраза, презирство, страх. Ця типова класифікація ґрунтується не на ставленні людини до навколишнього світу [5, с. 122], а на функції емоцій [4, с. 34]: позитивні емоції полегшують конструктивну поведінку, негативні – сприяють підвищенню психологічної ентропії [4, с. 34].

Наголошують на системності базових емоцій через полярність. При цьому полярність передбачає як антонімічність (*радість – печаль, гнів – страх, інтерес – відраза, сором – презирство*), так і активацію (*сльози радості*) або трансформацію (*інтерес може перейти в страх*).

Кожній із наведених вище базових емоцій – хоч би як вона була виражена – інтенсивно чи ледве помітно – відводять важливу роль у (емоційній) поведінці людини та її внутрішньому світі [4, с. 35–38].

К.Е. Ізард виокремлює також емоційні патерни. Емоційний патерн мислять як комбінацію двох або декількох емоцій, які за певних умов розгортаються одночасно чи в певній послідовності та які взаємодіють між собою: кожна з емоцій патерну впливає на індивідуума та його поведінку [4, с. 69].

Наприклад: форма вияву інтенсивності емоції страху – жах + емоція сорому (*erschrocken und verlegen, Grauen und Scham*), форма вияву інтенсивності емоції радості + емоція подиву

(*Jubeln und Staunen*), емоція гніву + емоція сумніву + емоція інтересу (*wütend und unsicher; dazu kam auch die kriminalistische Neugier*), інтенсивність вияву емоції подиву + емоції страху (*voll staunender; banger; wundervoller Erwartung*), емоція відрази + емоція гніву (*verabscheuen, hassen*) [11].

Попередньо зауважимо, що в емпіричному матеріалі репрезентовано всі позитивні базові емоції та левову частку негативних базових емоцій (окрім емоції презирства). Однак їхній реєстр у романі Ф. Дюрренмата «Das Versprechen» [11] та теоретично можливий не збігаються [4, с. 20–21].

Емоції у названому романі можна зобразити схематично в такий спосіб: страх → радість → сором → горе → гнів → подив → інтерес → відраза → провина.

Кожна з цих емоцій сигналізує про емоційний стан, смисл і цінність предмета певної потреби, ставлення індивіда до навколишнього світу.

Символічним уявляємо чергування негативних і позитивних емоцій та виділення сильних позицій емоції страху та емоції провини. Формально емоція страху постає як «відома», «другорядна» для мовця, емоція провини – як «невідомо», «нова», «головна» відповідно. Інші емоції наведеного семантичного ланцюга еквівалентні проміжним або перехідним емоціям.

З огляду на частоту вживання емотивної лексики – репрезентанта емоцій можна стверджувати, що пріоритетність належить емоції подиву. Емоція подиву посідає медіальну позицію у нашому реєстрі та глумачиться у річичій модальності переживання як позитивна, тобто викликає в індивіда позитивне ставлення до предметів, подій, явищ [5, с. 122].

Через обсяг статті опис семантики емотивної лексики обмежено елементами, що об'єктивують провідні емоції змістово-фактуального матеріалу, а саме: емоцію страху, емоцію подиву, емоцію провини.

Емоція **страху** репрезентована чотирма словотвірними гілками: **субстантивною** – *Außer einer deutschen Wirtschaftszeitung und einer alten 'Weltwoche' war keine Lektüre aufzutreiben, die Stille des Hotels unmenschlich, an Schlaf nicht zu denken, weil die Angst hochkam, dann nicht mehr zu erwachen* [11, с. 5], **дієслівною** – *Seine Stimme war laut und seine Gesten waren lebhaft, ein unzimmerlicher Mensch, der mich gleichermaßen anzog wie abschreckte* [11, с. 6], **адвербіальною** – *Das Erscheinen des Polizisten im Hirschen, den er sonst ängstlich mied, kam von vornherein einer Staatsaktion gleich* [11, с. 19] і **ад'єктивною** – *Halten Sie mich nicht für feige", sagte er endlich zögernd, „aber ich möchte es nicht tun. Ich kann es nicht“, fügte er leise hinzu* [11, с. 23].

Семантика **іменників** тотожна **категорії страху**: а) загального: *Dann sei er nach Mägendorf in den "Hirschen" gerannt und habe Matthäi informiert; den Bauern habe er nichts gesagt, aus Angst, verdächtig zu werden* [11, с. 40], б) окремого: *Er machte sich aus Furcht vor der Bevölkerung unsichtbar, hatte er die täglichen Dienstgänge und Kontrollen hinter sich gebracht* [11, с. 18–19]; **характеристиці** суб'єкта (як носія емоційного стану): *Geh, Heiri", rief einer, "sei kein Feigling"* [11, с. 33]; **еманації** «чужого» страху: *Obgleich ich das Gesicht des Hausierers nicht sah, fühlte ich seine Angst* [11, с. 53]; **причинні** замовчування знахідки: *Und das hast du uns natürlich nur aus Angst verschwiegen?"* [11, с. 53]; **іреальності**: форми вияву страху: *Zuerst beschwerte sich der Gemeindepräsident von Mägendorf telephonisch, Matthäi sei ins Schulhaus eingedrungen und habe eine Zeichnung des ermordeten Grüli Moser entwendet; er verbitte sich weitere Schnüffeleien der Kantonpolizei in seinem Dorfe, sie hätten*

nun Ruhe nötig nach all den Schrecken [11, с. 70–71] та емоції страху: *Ich war nicht so sicher, der Arzt schien mir Angst vor der eigenen Courage zu haben* [11, с. 91]; **об'єкту** (як носія емоційного стану): *Aber das war nicht das Fürchterliche* [11, с. 81]; **інтенсивності** вияву емоції страху: *Und nun hatten wir das Mädchen alle erreicht, umringten es, und es starrte uns an voll Entsetzen, voll Grauen, voll Nichtbegreifen* [11, с. 123], *Wir ließen es entsetzt fahren, durch sein Gebrüll wieder zur Vernunft gekommen und von Grauen und Scham über unser Vorgehen erfüllt* [11, с. 125], *“Das ist doch Unsinn”, antwortete ich, auf einmal von Grauen erfüllt, voll Ekel, fröstelnd, müde* [11, с. 128].

Семантику **дієслів** кваліфікуємо за **напрямом** дії: дія, спрямована на об'єкт: *Er fürchtete sich* [11, с. 19], *Der Gemeindepräsident erschrak* [11, с. 29]; дія, спрямована проти об'єкта: *“Wer ist der Mörder?” fragte sie mit einer Stimme, die so ruhig und sachlich war, dass Matthäi erschrak* [11, с. 26], *“Leben Sie wohl”, sagte ich, verließ den Raum, trat ins Freie, am Burschen, am Mädchen vorbei, winkte Feller zu, der von seiner Döserei aufschrak, herangefahren kam und mir die Wagentüre öffnete* [11, с. 130] і паралельно спрямована дія, тобто на об'єкт і проти нього: *Aber ich weiß auch, dass Sie ebenso erschrocken über die Tat sind wie ich, wie wir alle* [11, с. 56] та **інтенсивністю** дії: *Und als Sie wieder zu sich kamen, von Gunten, waren Sie maßlos erschrocken* [11, с. 56], *<...>, während ich vor mich hin dämmerte und manchmal wie aus einem Schlummer hochschrak, <...>* [11, с. 143].

Семантика **прислівників** реалізує **якість**: а) думки: *“Ich weiß, es ist grausam, was ich jetzt sage, aber es ist besser, wenn Sie nicht zu Ihrem Gritli gehen”*. [11, с. 25]; б) експресивної поведінки: *Der Hausierer hielt sich im Innern still. Er kauerte zitternd zwischen den steif sitzenden Polizisten* [11, с. 27]; в) фізичної дії і водночас емоційного стану: *“Weil ... weil ich über die Leiche stolperte, Herr Polizeiwachmeister”, stöhnte von Gunten. “Es war schrecklich”*. [11, с. 53]; г) мовчання: *Matthäi schwieg aufs neue. Wie erschrocken* [11, с. 81]; г) погляду: *“Auf wen wartest du?” schrie der Staatsanwalt das Mädchen an, das ihn erschrocken auf seinem Stein anstarrte, die Puppe umklammernd* [11, с. 123]; д) огляду підлеглого *Der Staatsanwalt musterte meinen ehemaligen Untergebenen erschrocken* [11, с. 127]; **ірреальну** оцінку мовлення: *Es klinge zynisch, was ich sage, aber das sei es nicht. Es sei nur schrecklich* [11, с. 66]; **зовнішній вигляд**: *Sie sahen erschrocken aus und standen verlegen herum* [11, с. 102].

Семантика **прикметників** маніфестує утилітарну оцінку професії державного службовця: *Das Erscheinen eines Staatsanwaltes war ihm unbehaglich; als normalem Menschen war ihm dieser Beruf nicht geheuer* [11, с. 29–30]; **рису** соціально-психологічного портрета підозрюваного в злочині: *Der Mann war achtundvierzig, klein, fettig, ungesund, wohl sonst geschwätzig und frech, doch nun verängstigt* [11, с. 29]; **інтенсивність**: а) безладу в кімнаті: *Es herrschte stets eine fürchterliche Unordnung in diesem Zimmer, ich will es nicht verschweigen* [11, с. 41]; б) очікування: *Dann raffte er sich wieder hoch, sank aber immer mehr in seinen gleichgültigen Zustand zurück, verdöste die Tage, die Wochen im absurden grausamen Warten* [11, с. 112]; **ступінь** порівняння: *Aber nun werden Sie grausamer als Realität, aus reinem Plaisir und um uns von der Polizei vollends ins Lächerliche zu ziehen* [11, с. 135]; ознаку **структури** змісту: *Denn gerade dadurch, dass es nun eben diese grausige Pointe leider Gottes gibt* [11, с. 136]; **ірреальну** інтенсивність сліпоті: *denn gerade seine fehlerlose Vollkommenheit wäre seine tödliche Lüge und ein Zeichen der schrecklichsten Blindheit* [11, с. 137].

Кількість словотвірних гілок, що втілюють емоцію **подиву**, тотожна п'ятьом: **дієслівній**: *Sie haben wohl diesen Morgen über Verschiedenes gestaunt* [11, с. 13], **субстантивній**: *So groß war die Überraschung, dass es totenstill wurde* [11, с. 32], **адвербіальній**: *Der Kommissär starrte mich überrascht an* [11, с. 64], **ад'єктивній**: *Das Kind saß da am Bächlein, fast unbeweglich, voll staunender, banger, wundervoller Erwartung* [11, с. 118] і **дієприкметниковій**: *Das Mädchen antwortete immer noch nichts, starrte ihn schweigend an, die Augen weit aufgerissen* [11, с. 124]. Останні словотвірні гілки є поодиноким явищем, що позначає інтенсивність вияву емоційного стану подиву.

Семантика **дієслів** репрезентована насамперед **напрямом** дії: дія, спрямована на об'єкт: *Ich wunderte mich über diese Antwort* [11, с. 47], дія, спрямована проти об'єкта: *“Das scheint Sie zu verwundern?”* [11, с. 76] і спонукальна дія: *Der Mediziner war ein Deutscher, blond, wie aus dem Bilderbuch, fröhlich, frisch, aus seiner Routinetour als Arzt vom Sonntagsdienst, wie geht's, Frau Schrott, immer tapfer, haben ja ausgezeichnete Resultate, staune, staune, nur nicht schlapp machen* [11, с. 146]; семантика **іменників** обмежується **інтенсивністю** вияву емоційного стану: *es gab ein Winken mit kleinen Fahnen und Taschentüchern, ein Jubeln und Staunen über das Aufsteigen und Sinken der silbernen Riesenapparate* [11, с. 62], **формою** прояву емоційного стану: *Zu meiner Überraschung antwortete der Arzt, Matthäi habe sich bei ihm für den Nachmittag angemeldet, worauf ich ihn über das Vorgefallene informierte* [11, с. 71], *Er betrat einen kleinen, zu seinem Erstaunen eher armseligen Raum* [11, с. 75]; семантика **прислівників** охоплює **ірреальну** якість слуху: *Doch sei es ihm wenig später gewesen, ein Schrei hätte ihn geweckt, der helle Schrei eines kleinen Mädchens, und es habe ihm geschienen, als er schlaftrunken das Tal hinaufstarrte, als ob die Bauerfamilie auf dem Felde einen Moment verwundert hingehorcht hätte* [11, с. 40], **реальну** якість: а) споглядання: *“Nun?” Ich betrachtete Matthäi verwundert* [11, с. 65]; б) емоційного стану: *Doch nun hörte er Schritte; ein hochgewachsener alter Herr kam würdig über den Hof. Befremdet, leicht verwundert* [11, с. 73–74]; в) погляду: *Der Arzt schaute Matthäi erstaunt an* [11, с. 80]; г) огляду (галявини): *Er erreichte eine Lichtung, schaute sich verwundert um, er hatte sie noch nie bemerkt* [11, с. 113]; г) контакту з партнером: *Die Heller schaute ihn erstaunt an: “In der Schule? Annemarie hatte doch frei, Lehrerkonferenz oder so”* [11, с. 114].

Емоція **провини** тісно пов'язана з юридичною сферою: *“Seit altersher werden in unserem Lande die Verbrecher durch Gerichte abgeurteilt, wenn sie schuldig, und freigesprochen, wenn sie unschuldig sind”, fuhr Matthäi fort* [11, с. 32], тому розглядається у правовому полі: *“Ihr wollt für einen Lustmörder kämpfen?” “Ob er schuldig ist oder nicht, Ordnung muss sein”* [11, с. 29].

Зафіксовано також поодинокі випадки морального розуміння емоції провини: *“Ich bin unschuldig, Kommissär”, flüsterte der Hausierer heiser; «ich bin unschuldig”* [11, с. 57]. Тут феномен орієнтовано на соціально-психологічний тиск: людина, яка вже мала проблеми із законом, осуджується суспільством і підозрюється у скоєнні нових злочинів. Негативне ставлення як соціуму, так і правозахисних органів до об'єкта закінчується суїцидом останнього.

Емоцію провини об'єктивують дві словотвірні гілки: **ад'єктивна**: *“Der Hausierer ist unschuldig”, sagte Matthäi. “Dann hätten ihr ihn nicht verhaftet”*. [11, с. 28–29] і **субстантивна**:

Doch war ich von seiner Schuld mehr und mehr überzeugt, wenn auch vielleicht nur, weil ich endlich den Schuldigen zu finden hoffte [11, с. 53].

Семантику **прикметників** поділяємо на два різновиди: позитивну й негативну. Позитивна семантика має позитивну сему «невинний, невинуватий»: *“Ich bin unschuldig”, beteuerte von Gunten leise* [11, с. 37], негативна – негативну сему «винний, винуватий»: *“Sie halten ihn für schuldig?” fragte er* [11, с. 60], *“... Und ich bin nicht schuldlos daran”, fuhr er leise fort* [11, с. 64]. Виділяємо дві смислові площини емоції провини: реальну й ірреальну. Реальна формується у межах синтаксичних конструкцій, виражених дійсним способом: *“Ich glaube Ihnen, von Gunten”, sagte er und spürte, dass er auch nicht ganz überzeugt war, “ich weiß, dass Sie unschuldig sind”* [11, с. 38], ірреальна – у межах конструкцій, виражених кон’юнктивом: *Wir könnten nicht sagen, von Gunten sei sicher schuldig, das könnten wir eigentlich nie; aber wir könnten sagen, er sei wahrscheinlich schuldig* [11, с. 66].

Семантику **іменників** диференціюємо умовно на два підкласи: юридичні **терміни**: *und aus der sinnlosen Geschichte, dass nämlich einer, weil er an die Unschuld eines Schuldigen glaube, einem Mörder nachforsche, den es gar nicht gebe, werde eine sinnvolle* [11, с. 133] та **лексми** зі значенням вчинку: *Nun war auch ich von der Schuld des Hausierers überzeugt* [11, с. 58]. Як відомо, вчинок розкриває внутрішній (психічний, моральний і духовний) світ індивіда, демонструє зрілість і культуру особистості, рівень розвитку її інтелекту, волі, почуттів, емоцій, цінностей і пріоритетів [9, с. 51–54].

Висновки. Проведений аналіз показує, що семантика емотивної лексики на позначення емоції страху, емоції подиву та емоції провини корелює із лінгвістичним контекстом, стилістичним або комбінованим – лінгвістично-стилістичним. У лінгвістичному контексті на передній план виступає один із лексико-семантичних варіантів емотивної лексеми; у стилістичному – нові okazionalні конотації та додаткові значення емотивної лексеми; у комбінованому – підсилюється або послаблюється зміст емотивної лексеми. Сигналом-показником емотивної семантики в лінгвістичному контексті є речення, частина речення або словосполучення, до складу яких входить емотивна лексика; у стилістичному контексті – кілька речень, ціле речення, або частина речення, що містять емотивну лексику та стилістичні прийоми (реальні й ірреальні порівняння, повтор, риторичне питання, окличне речення); у лінгвістично-стилістичному контексті – кілька речень, частина речення або словосполучення, де актуалізується емотивна лексика та беруть участь стилістичні прийоми (еліптичні питальні або окличні речення).

Перспективи дослідження вбачаємо в подальшому вивченні семантики емотивної лексики, її функціонування у німецькомовних художніх творах таких швейцарських письменників, як-от: П. Біксель, Г. Гессе, І. Ракуза, М. Фріш та інші.

Література:

- Бреслав Г.М. Психология эмоций: учеб. пособие. Москва: «Смысл», 2006. 544 с.
- Додонов Б.И. Классификация эмоций при исследовании эмоциональной направленности личности. *Вопросы психологии*. 1975. № 6. С. 21–33.
- Еникеев М.И., Кочетков О.Л. Общая, социальная и юридическая психология. Краткий энциклопедический словарь. Москва: Издательство «Юридическая литература», 1997. 448 с.
- Изард К.Э. Психология эмоций: монография. Санкт-Петербург: «Питер», 2008. 464 с.
- Кириленко Т.С. Психология: эмоційна сфера особистості: навч. посібник. Київ: «Либідь», 2007. 256 с.
- Махачашвілі Р.К. Лінгвофілософські параметри інновацій англійської мови в техносфері сучасного буття: монографія. Запоріжжя: ЗНУ, 2008. 204 с.
- Психологічний словник / За ред. В.І. Войтка. Київ: «Вища школа», 1982. 216 с.
- Романова Н.В. Історія емотивної лексики німецької мови VIII – початку XXI століть: монографія. Київ: Видавничий центр КНЛУ, 2013. 408 с.
- Роменець В.А. Історія психології: Стародавній світ. Середні віки. Відродження: навч. посібник. Київ: «Либідь», 2005. 916 с.
- Шадських Ю.Г., Піча В.М. Психология: короткий навчальний словник: терміни і поняття. Львів: «Магнолія 2006», 2008. 276 с.
- Dürrenmatt F. Das Versprechen. Zürich: Deutscher Taschenbuch Verlag, 2009. 160 s.

Романова Н. В. Семантические проявления эмотивной лексики (на материале романа Ф. Дюрренматта «Das Versprechen»)

Аннотация. Статья посвящена исследованию семантики эмотивной лексики современного немецкого языка в швейцарской литературе. Эмотивная лексика представлена как репрезентант базовых эмоций человека и рассматривается с позиции теории дифференциальных эмоций, созданной известным американским психологом К.Э. Изардом. Эмоцию определено как сложный троичный процесс, имеющий нейрофизиологический, нервно-мышечный и чувственно-переживательный аспекты. Отмечено относительную автономность эмоций, их важность для эмоционального поведения индивида, его деятельности или активности, организации мыслей и поступков. Выявлено пять позитивных базовых эмоций (радость, стыд, удивление, интерес, вину) и четыре негативных – страх, горе, гнев, отвращение, которые образуют своеобразную семантическую цепочку из сильной позиции (эмоция страха, эмоция вины) и медиальной (эмоция удивления). Установлены ведущие базовые эмоции – страх, удивление, вина, характеризующиеся реальной и предполагаемой семантикой. Объективация этих эмоций проинтерпретирована в русле морфологии; выяснено, что эмоция страха связана с именами существительными, глаголами, наречиями и именами прилагательными, эмоция удивления вербализирована глаголами, наречиями, именами прилагательными и деепричастиями, эмоция вины апеллирует к именам прилагательным и именам существительным. Сюда прибавляется и процесс специализации, воплощённый юридическими терминами. Обобщённая семантическая парадигма анализируемых базовых эмоций коррелирует с предметностью, действием, направленным на объект (носителя эмоционального состояния) и против него, оценкой и качеством. Доказано, что благодаря семантике эмотивной лексики повышается эмотивная ценность художественного текста, усиливается образность и экспрессивность говорения, развивается ассоциативное мышление адресата, а также осуществляется прагматическое влияние на реципиента.

Ключевые слова: базовая эмоция, имя существительное, имя прилагательное, глагол, наречие, семантика.

Romanova N. Semantic illustrations of emotive lexical unit (case of study of F. Durrenmatt's "Das Versprechen")

Summary. The article is devoted to studying of the semantics of emotive lexical units of modern German in Swiss literature. Emotive lexical units represent a man's basic emotions and are depicted within the theory of differentiated emotions offered by a well-known American psychologist K.E. Izard. The emotion is defined as a complex ternary process which has neurophysiologic, neural and muscular, and sensational and infelicitous aspects. Relative autonomy of emotions, their importance for emotive behavior of the individual, his activity, the thoughts organization and acts – all of them have been stated. Five positive basic emotions (joy, shame, surprise, interest, fault) and four negative ones – fear, sorrow, anger, disgust that create a certain semantic chain with a strong position (the emotion of fear, the emotion of fault) and a medial one (the emotion of surprise) have been revealed. The dominant basic emotions – fear, surprise and fault, which are characterized

by real and imaginary semantics, have also been defined. The verbalization of these emotions has been interpreted within mythology; it has been stated that the emotion of fear is connected with nouns, verbs, adjectives and adverbs; the emotion of surprise is represented by verbs, adverbs, adjectives and participles; the emotion of fault appeals to adjective and nouns. The process of specialization represented by legal terms is added here. The general semantic paradigm of the basic emotions analyzed correlates to signification and denotation as well as action oriented into the object (the bearer of emotional state) and against him by means of evaluation and quality. It has been proved that text emotive value is increased due to the semantics of emotive lexical units as well as the imagery and expressiveness of speech; associative thinking of the addresser develops and a pragmatic influence on the recipient is made.

Key words: basic emotion, noun, adjective, verb, adverb, semantics.